

משה וחצקל אישיכסית בעבודה
כמו שמעריצים אל, מרחוקי

צחקנו. הוא עמד לידי והצחיק אותי. התחננתי לפניו שיפסיק לספר בריחות בזמן ציר, כי זה לא הולך ביחד — צחוק ונשימה של ציר — אבל הוא סיפר וסיפר, וביחד איתי צחקו גם הרופאים והאחיות.

בזמן הלידה הוא מאוד התרגש, אבל לא איבד את העשתונות. הוא החזיק לי את הראש ולחצנו ביחד.

אמרה: "כשהתינוקת תהיה בת 90, לי יהיה בן 100." משה שאל למה אני לא יכולה להגיד את זה בקול רם, אבל אני לא יכולתי. אז הוא אמר: "את לא צורקת. צריכים להוציא את הרברים החוצה".

אני אמרתי שאף על פי שאנחנו יודעים שאנחנו צריכים למות פעם, נרמה לנו שאנחנו בני-אלמוות. ואז הוא ענה: "נכון, רותי, וזה מה שמחזיק אותנו בחיים".

אנשים לא הכירו את הצד הזה שלו. כשהייתי באה לכסית, איש לא ידע שאני אשתו. לי היה טוב עם זה. יש לי ילדים שצריך לגרל אותם, ובית, ואין לי כל צורך בבלות כבתיקה ובמדיניות או להיות ליד מוישלה בכסית. זה היה ההסדר בינינו: הוא מפרנס, אני מגדלת את הילדים.

מוישה היה טיפוס מוחצן שאהב

להזדקן ביחד

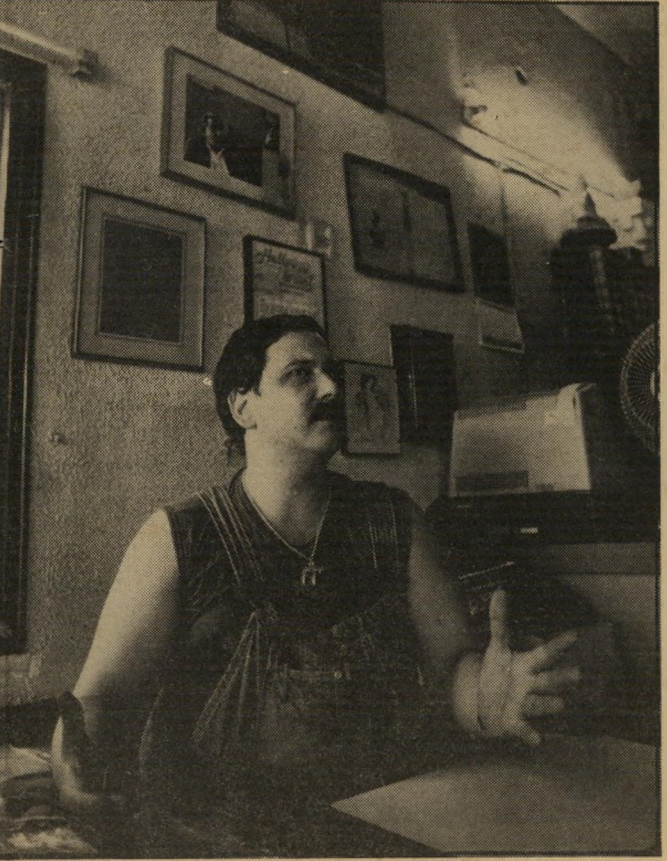
מ אז שהוא מת אני מנסה לשחזר לעצמי מינהגים ביתיים שלו. מה אהב ומה אמר ואיך התנהג ברגע זה או אחר. ואני לא זוכרת כלום. כאילו קיר של אבן חוסם את כל הזיכרונות. אני רק זוכרת שהוא אהב לצפות בטלוויזיה ולאכול גולש של תפוחי-אדמה, וכי שהוא היה נכנס הביתה הוא לא היה אומר שלום אלא מייד מתחיל לדבר ולספר.

בשנה האחרונה הוא השתנה, התבגר עוד יותר. כשהיינו מרבדים בינינו, הוא לא היה מדבר, אלא מתווכח. על כל מישפט שלי היה אומר מישפט הפוך, מתנגד. תמיד ניסה להוכיח לי שאני טועה והוא צודק.

בזמן האחרון שמעתי ממנו שוב ושוב את המילים: "רותי, זה נכון, את צורקת". הבנתי שזה חלק מהבגרות שלו, מההשלמה עם המישפחה, עם האחריות.

כשגולדו הילדים הגדולים, לי ותמר, הוא חיכה לי ולהם מחוץ לחדר הלידה. לא היה לנו די אומץ כדי להיחשף כך זה לזו. בלידה של בת, לפני שלושה חודשים, הוא השתתף. וזה עוד סימן שמוישה כבר לא ילד קטן, שהוא מוכן להשתתף ולקחת אחריות.

בזמן הצירים, שנמשכו כמה שעות,

מוישלה במקומו הקבוע לפני הדלפק
"עשינו הכל. משה מת."

במשך שעות עמדנו לידו. נישקנו אותו. ניסינו לתת לו משהו מעצמנו. וכל הזמן חשבתי לעצמי: קרה אסון, אין דבר. אחזור הביתה, ומוישה ינחם אותי. ופיתאום קלטתי שאי אפשר, שזה לא יקרה, הפעם מוישלה הוא האסון שקרה.

מסודר עם טלאים

את מוישלה הברתי הרבה שנים לפני שהתחתנו. היינו ידידים טובים. סיפרנו זה לזו סודות אינטימיים. הוא תמיד אמר שאני כמו חבר שלו. פיתאום, בתחילת 1973, התלקחה האהבה. שלוש שנים אחריכך התחתנו.

הוא לא היה בעל רגיל, החזור כל יום בשעה 4 אחר-צהריים מהעבודה. היה לו סדריום מבולבל, וכשגולדו הילדים התברר לנו שאורח-החיים שלנו שונה. הוא היה חוזר הביתה בלילה ומתעורר בשעת בוקר מאוחרת, ואני הייתי צריכה לקום מוקדם בבוקר, בגלל הילדים.

לפני שש שנים עברנו לגור בדירות נפרדות, אבל נשארנו זוג נשוי. אני והילדים נשארו המישפחה שלו. הוא אהב את הילדים, בילה איתם הרבה, עזר להם בכל יום להכין את שיעורי הבית, השתתף במסיבות-הסיום שלהם ובטיולים השנתיים, והלך לאסיפות הורים.

לי (11) ותמר (7) העריצו אותו. הוא היה אבא גדול ורחב, גם בצורתו החיצונית וגם פנימה, בליבו.

(המשך מעמוד 19)
תחיל לטפל בכריאות שלך" הוא לא היה עומד בלחץ כזה. אחרי כמה רקות של שכיבת-רעב שלי הוא היה עושה משהו עם עצמו.

בתוך כל המחשבות האלה, שמעתי את הרופא אומר: "עשינו הכל. משה מת."

צעקתי: "רוצו מהר. תעשו משהו!" והרופא: "עשינו הכל. כבר שעה וחצי אנחנו מנסים להחיות אותו. עיינו את אלב שלו. עשינו הכל. רק אחת לפני שמת הוא צחק איתנו. כשאמרנו לו שהוא צריך לרדת במישקל, הוא השיב: קודם ארד במדרגות. ופיתאום מת."

זה היה הרגע המפחיד ביותר בימי חיי. קשה להסביר למה דווקא פחד, אבל הרגשתי שאני פוחדת. צעקתי, בכיתי וביקשתי לראות אותו.

אחרי שהתקשרתי עם כסיתי, לקחו אותי לראות את הגופה שלו.

כמשך חצי שעה עמדתי לידו, ריי ברתית איתו, התחננתי שיחזור. לפעמים הוא היה משחק עם הילדים ומעמיד פני מת. חשבתי: אולי גם עכשיו זה רק מישחק, והוא מייד יקום.

כשצביה נכנסה מבלי לדעת על האסון, ושמעו ממני בלי שום הכנה שמישהו בצעקה והשתוללה: "למה הוא ולא אני?"

אחרי חצי שעה הגיעו שאר בני המישפחה. לאה, אמו, פרשה לקראתו ידיים ואמרה לו: "בוא אלי, מוישלה, קומו" היא רצתה לתת לו כוחיים וככה, בעזרת הכוח שלה, לעזור לו לקום לתחייה.

האחות צביה והאם לאה
למענם נמשיך לקיים את המקום"

חברים, אהב להיות מוקף באנשים. ואת זה כסית סיפקה לו בשפע. אני הייתי הבית, ושניהם, גם הבית וגם כסית, היו חשובים לו. היה בו השילוב הזה, של בית וחוק.

אפשר להדגים את זה בצורת הלבוש שלו. הוא לבש מיכנסים מטולאות ותמיד נראה בוהמי, אבל למעשה הוא היה סופר-נקי ומסודר, קפדן ממש.

תינוקת בת 90

ב דיוק בעוד שלושה חודשים, ב-14 באוקטובר, היינו חוגגים את יום-הולדתו ה-40, אילו היה חי. בן-אדם מבוגר, שכולם תמיד אמרו עליו שהוא ילד מגודל. רק עכשיו, אחרי שהוא מת, הבנתי כמה שהקביעה הוּו מוטעית. היתה בו נגרות שאנשים לא הבינו אותה. תפיסת-החיים שלו היתה בוגרת. למשל: הוא ביטל דברים קטנים, ואמר שהם לא חשובים, שחבל על הזמן. תפסיקי, זה לא חשוב, היה צועק עליי, כשהייתי מתעכבת על פרטים קטנים. הייתי צריכה שמוישה ימות כדי שאבין שהדברים הקטנים באמת אינם משמעותיים.

כיום השישי האחרון סיפרתי לו שלא אהבתי לשמוע שבת, תמר,

רותי ולי ליד הקבר
"זה היה הרגע המפחיד ביותר בימי חיי..."